
Homosexuality, Eugenics and Race: Controlling and Curing Inverts in Rio de Janeiro in the 1920s and 1930s / הומוסקסואליות, השבחת גזע וגזענות בברזיל של ראשית המאה ה-20

Author(s): ג'יימס נ' גריין, משה סלוחובסקי and James N. Green

Source: *Zmanim: A Historical Quarterly* / חוברת, 2002, סתיו, רבעון להיסטוריה, זמנים: רבעון להיסטוריה, סתיו 2002, pp. 18-29

Published by: Historical Society of Israel / החברה ההיסטורית הישראלית; Open University / האוניברסיטה הפתוחה; Tel Aviv University / אוניברסיטת תל-אביב

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/23438577>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

Historical Society of Israel / החברה ההיסטורית הישראלית, and are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zmanim: A Historical Quarterly* / זמנים: רבעון להיסטוריה

הומוסקסואליות, השבחת גזע וגזענות ברזיל של ראשית המאה ה־20

תיאוריות אירופיות שירתו קרימינולוגים, חפאים ואנשי משטרה על מנת להגדיר הומוסקסואלים בברזיל בראשית המאה ה־20. במקרים רבים נקשר מה שנתפס כהפרעה מינית או נפשית, בהפרעה אנדוקרינולוגית או בגזע. לפיכך נדחקה לשוליים ההנחה כי מדובר בהפרעה סביבתית שאפשר לתקנה באמצעים מוסריים, קרי, הכנסייה. בשנות הארבעים הייתה אירופה נתונה במלחמה ולא סיפקה חומר תיאורטי, ואילו חלק מן התיאוריות הברזילאיות זוהו כדומות לרעיונות גזעניים שהמשטר הנאצי טיפח. רק אז פסק בברזיל גל הפרסומים המדעיים לכאורה בעניין ההומוסקסואליות, ומעתה שובצו תפיסות עולם אלה בספרי הדרכה למין, ולפיכך זכו לתפוצה

"כבר בגיל צעיר הם סובלים מיותר בעיות מילדים אחרים; הם עדינים ומתנהגים בנימוס, מציגים טעמים והתנהגויות נשיים בכל פעולותיהם ושואפים למצוא חן בעיני ילדים ונערים אחרים. בגיל מבוגר יותר, וכשהם כבר מודעים להתנהגותם ומפתחים חוש ביקורת, הם מבינים עד כמה מגוחכת הסטייה שלהם. אז, אם נשאר בהם עדיין כוח מוסרי, הם מנסים לתקן את התנהגותם. אך חלק מהם כבר נשלטים על ידי הסטייה שלהם ומובסים על ידה; הם נעשים אימפוטנטים בפניה, ממשיכים באהבתם החולנית, ועושים זאת באופן כה טבעי כאילו הם מתנהגים באופן מוסרי."

בהמשך דבריו הזכיר נונס לשומעיו שני מעשי רצח מזעזעים שהתרחשו רק בשנה הקודמת וזכו לפרסום רב: רצח של ארבעה ילדים בידי פרטו אמראל (Amaral), והרצח של שלושה נערים על ידי פֶּרֶוֹנִיזו אינדיו דו ברזיל (Indio do Brazil). שני הרוצחים היו ממוצא אפריקני, ובשני המקרים נאנסו הנערים באכזריות בטרם נרצחו. נונס השתמש בשתי הדוגמאות הללו על מנת לקשר בין הומוסקסואליות, סדזים, וניוון גזעי, וכדי להזהיר מפני הסכנה שסטייה הומוסקסואלית מציבה בפני החברה כולה.

מנוונים כמו אינדיו דו ברזיל ופרטו אמראל, הוא ציין – ובמובלע התייחס לכלל הומוסקסואלים – אינם יכולים לשלוט בדחפים המיניים שלהם, ומשום כך הם מהווים איום רציני על היציבות החברתית של ברזיל, על מבנה המשפחה, ועל כלל היחסים ההיררכיים בין המינים.

דבריו של נונס גם רמזו על הסכנה מפני כוחות אפלים חורשי רע, שמנצלים את התמימות של צעירים ברזילאיים לבנים. הדרך היחידה למנוע את התפשטות הומוסקסואליות, טען הדוקטור, היא ליישם ידע ואמצעי מחקר רפואיים־משפטיים, שבעזרת בתי המשפט ובתי הכלא יוכלו למנוע את התפשטות הומוסקסואליות, לשלוט בה, לרפא אותה, ובדרך זו להבטיח את היציבות החברתית של ברזיל.

בשנים 1920-1945 התחוללו בברזיל שינויים רבי משמעות. ריו דה ז'ניירו וסאו פאולו – שני המרכזים הכלכליים, החברתיים, הפוליטיים והתרבותיים של ברזיל – היו בשנים אלה לזירות קרב בהן נאבקו תפיסות שונות של זהות לאומית ותקוות שונות לגבי עתידה של ברזיל. האירועים שהתרחשו בפרק זמן זה, כמו גם הוויכוחים האידיאולוגיים והחברתיים בנוגע למגדר, לגזע, ולזהות הלאומית והתרבותית של ברזיל עיצבו את תת־התרבות ההומוסקסואלית שהחלה להתפתח באותן שנים בערים הראשיות של ברזיל, כמו גם את השיח הרפואי־משפטי על הומוסקסואליות.

מאמר זה בא לבחון את טיב הקשר בין שתי התפתחויות בתקופה הנידונה: הנראות (visibility) הגדלה של גברים הומוסקסואליים בשתי הערים המרכזיות של ברזיל מכאן, והגידול המקביל בכתיבה רפואית, קרימינולוגית ומשפטית על מיניות הומוסקסואלית מכאן. יחדיו הובילו שתי התפתחויות אלה לשיח ברזילאי מקורי על גזע והומוסקסואליות כשני פנים של סטייה וניוון המאיימים על בריאות האומה.

בשנת 1928 הוזמן הדוקטור ויריאטו פרננדס נונס (Nunes) לשאת את ההרצאה המרכזית בכנס שארגן בית הספר למשפטים של אוניברסיטת סאו פאולו. בהרצאה, שכותרתה "סטייה מינית ברפואה משפטית", התייחס נונס לנראות הגדלה של גברים שמעורבים בקשרים מיניים עם גברים אחרים. "הומוסקסואלים נמצאים בכל קבוצות הגיל ובכל השכבות החברתיות", הוא ציין, והוסיף שלא רק ש"סטייה זו נפוצה מאוד; נראה שהיא נעשית עוד יותר נפוצה בעצם הימים הללו". לדעת הרופא אפשר לזהות סוטים אלה בקלות בזכות המראה שלהם, אופן לבושם, והמקצועות בהם הם עוסקים. נונס גם הציג את הפרופיל הפסיכולוגי של הומוסקסואלים:

פרופ' ג'י'מס נ' גרין מלמד בקליפורניה סטייט יוניברסיטי, לונג ביץ'. ספרו על הומוסקסואליות בברזיל במאה ה־20 ראה אור בהוצאה של אוניברסיטת שיקגו

LEONIDIO RIBEIRO

Prof. da Faculdade Flum. de Medicina. Prof. dos Institutos Franco e Luso Brasileiros de Alta Cultura. Docente das Fac. de Medicina e Direito do Rio de Janeiro. Director do Instituto de Identificação e do Laboratorio de Biologia Infantil. Membro das Soc. de Med. Legal de Paris e de Buenos Aires. Director dos Archivos de Medicina Legal e Identificação.

HOMOSEXUALISMO

E

ENDOCRINOLOGIA

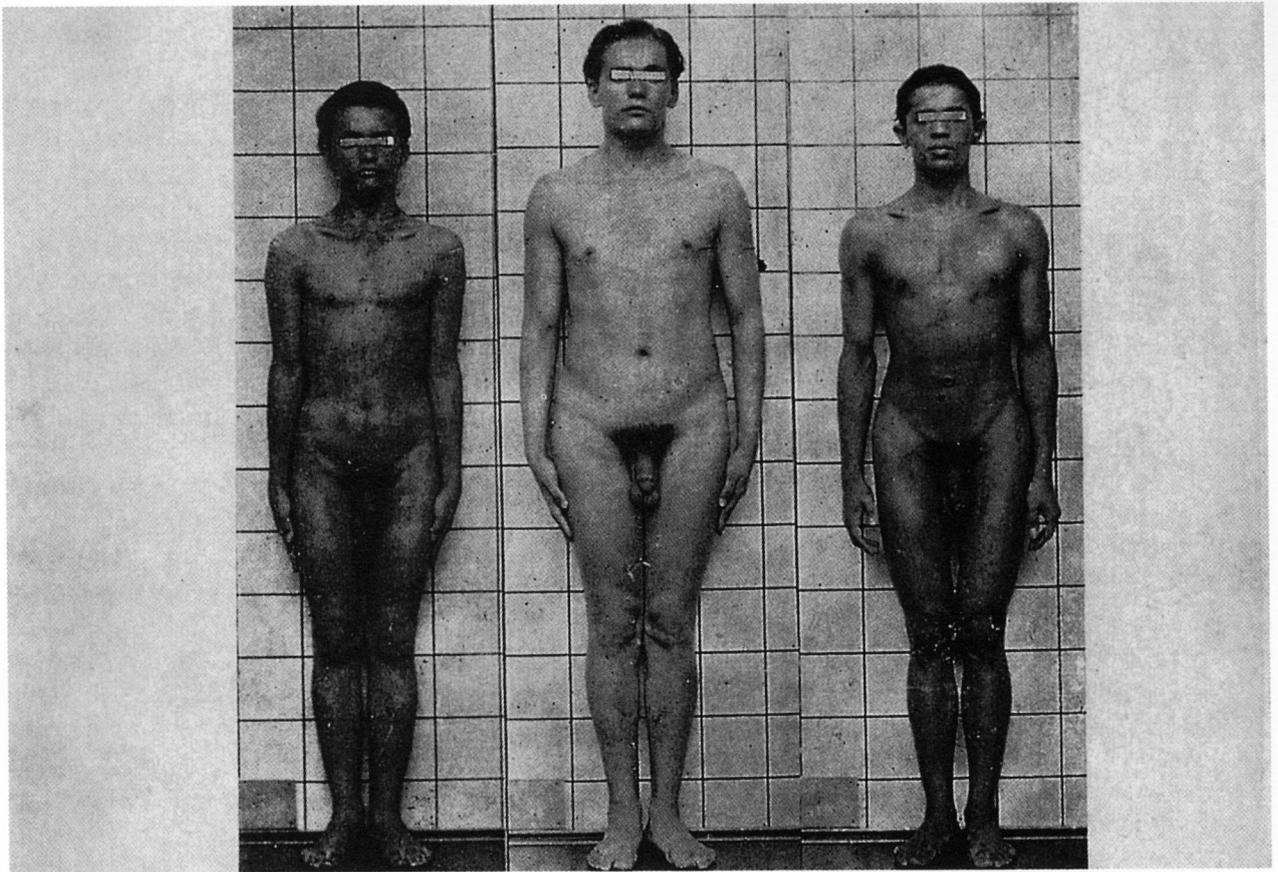
Prefacio do prof. MARAÑÓN

LIVRARIA FRANCISCO ALVES
RIO DE JANEIRO — S. PAULO — BELLO HORIZONTE
1938

6204

שער ספרו של לאונרדו ריברו, הומוסקסואליות ואנדוקרינולוגיה, 1938. טען לקשר ישיר בין פגמים בבלוטות ההורמונליות לבין הומוסקסואליות

שלוש דוגמאות של המאפיינים הנשיים של דמות ההומוסקסואל. ריביירו השתמש בטכניקות האנתרופומטריות לצורך אבחון של הומוסקסואלים

העילית נגד ההומוסקסואליות

הדוקטור לאונידיו ריביירו (Ribeiro), שכיהן בראשית שנות השלושים – שנות נשיאותו הראשונות של הרודן ז'טוליו ורגס (Vargas, 1930-1945) – כראש "המכון הלאומי לזיהוי", שהיה אגף של המשטרה האזרחית המחוז הפדרלי של ריו דה ז'ניירו. בשנת 1938 פרסם ריביירו את ספרו **הומוסקסואליות ואנדוקרינולוגיה** (Homosexualismo e Endocrinologia), שבו דן בקשרים בין הומוסקסואליות לחוסר איזון הורמונלי. באמצע שנות השלושים ערך ריביירו סדרה של תצפיות מורפולוגיות על 195 גברים הומוסקסואליים שנעצרו על ידי משטרת ריו דה ז'ניירו. במסקנות טען שקיים קשר ישיר בין פגמים במערכת הבלוטות ההורמונליות לבין הומוסקסואליות.

בשנה שבה פרסם ריביירו את מחקרו על הומוסקסואליות ארגנו סטודנטים מהמכון לקרימינולוגיה של סאו פאולו קבוצת מחקר ללימוד "המנהגים, ההרגלים ותנאי החיים של הומוסקסואלים" בעיר. הם ביקרו בריכוזי הומוסקסואלים במרכז העיר וראיינו תשעה גברים. מטרתם הייתה לבסס "תשתית מדעית שתאפשר הבנה טובה יותר של הומוסקסואליות בכל גילוייה השונים ועל כל ביטוייה החברתיים". הסטודנטים הצליחו לזכות באמונם של המרואיינים, לבקר בדירותיהם, לצלם (כולל בעירום), ולהעלות על הכתב פרטים שונים על אורח חייהם. הם הביאו דוגמאות מהסלנג שבו השתמשו המרואיינים, ותיארו את אופן הלבוש שלהם והתנהגויות יום יומיות. אדמור דה אגואיר ויטקר (Aguiar Whitaker), פרופסור לפסיכולוגיה ולפסיכיאטריה משפטית במכון

יותר מתריסר רופאים וקרימינולוגים אחרים פרסמו במהלך שנות השלושים יותר משלושים ספרים, עלונים ומאמרים על הומוסקסואליות. למרות שהמחברים לא הציגו השקפה אחידה באשר לסיבות, לביטויים, ואפילו לדרכים לריפוי התנהגויות הומוסקסואליות, היה ברור שכל המחברים – רופאים, קרימינולוגים, משפטנים ופסיכיאטרים – נטלו חלק באותו שיח רפואי-משפטי. מקרבם בלטו במיוחד פרופסורים באוניברסיטאות ומנהלים של מכוני מחקר או מוסדות משפטיים. בזכות ההכשרה המקצועית שלהם ברפואה ובמשפטים, ולעתים בשני התחומים גם יחד, הם השתייכו לעילית המשכילה של בעלי מקצועות חופשיים בני המעמד הבינוני הגבוה והמעמד הגבוה, והיו גם קשורים זה בזה בקשרי משפחה, פטרונות, ונאמנויות אישיות למוריהם, שסייעו להם לפלס את דרכם המקצועית. קבוצה קטנה זו של רופאים, עורכי דין, משפטנים, קרימינולוגים ופסיכיאטרים הכירו זה את זה מבתי הספר לרפואה ולמשפטים ובאמצעות האיגודים המקצועיים אליהם השתייכו; הם פרסמו מאמרים באותם כתבי עת ודנו באספקטים שונים של מכלול הקשרים שבין פשע, מיניות, משפט ורפואה. משום כך, גם כתיבתם על הומוסקסואליות – על אף הבדלים בפרטים – מציגה גישה כוללת אחידה למדי. אחד הנציגים המובהקים והחשובים ביותר של הקבוצה היה

לקרימינולוגיה ומרפא פרויקט המחקר, סיכם את הממצאים במילים הבאות:

"בזכות [מידע] זה, אנו מסוגלים להתחיל בביטחון במאבק שלנו נגד ההתנהגות הבלתי-נורמלית הזו. קל יותר להתעלם מהומוסקסואליות מאשר לרפא אותה, כי נסיונותיהם של הומוסקסואלים לתקן את עצמם נידונים בדרך כלל לכישלון. משום כך אנחנו מקווים לתרום את תרומתנו לפתרון בעיה זו, שהיקפה בקרבנו הולך וגדל."

ב-1940 הגיע לשיאו התהליך של מודעות גדלה לקיומה של הומוסקסואליות בחברה הברזילאית. הפחדים והחששות שנבעו מהגידול בנוכחות הומוסקסואלית התעצמו בהתאם. כתוצאה מכך שקלו משפטנים ברזילאים, שעדכנו אותה שנה את קוד החוקים הברזילאי מ-1890, להכליל, לראשונה, איסור על יחסי מין הומוסקסואליים מרצון בין מבוגרים, ולהטיל על המקיימים יחסים כאלה חמש שנות מאסר (כתוצאה מהרפורמה של החוק הברזילאי, שהושפע מן הקוד הנפוליאוני, מעשי סדום מרצון לא היו עבירה פלילית בברזיל החל מראשית המאה ה-19).

הבניות חברתיות והומוסקסואליות

מדוע הפכה הומוסקסואליות למוקד התעניינות מדעי ומחקרי בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20? מדוע התחילו רופאים, קרימינולוגים ומשפטנים לחקור את הקשרים בין התנהגות חד-מינית לבין חריגויות גופניות, מנטליות וחברתיות? מדוע היה לשיח הרפואי-משפטי על ההומוסקסואליות בברזיל מימד גזעני? ובקיצור, מדוע עוצבה ההומוסקסואליות כאיום על עצם הסדר של החברה הברזילאית?

את התשובות לשאלות אלה יש להתחיל לחפש בשינויים שהתרחשו בברזיל בשנות העשרים, השלושים והארבעים של המאה ה-20. בעשורים אלה הפכו ריו דה ז'ניירו וסאו פאולו, שתי הערים הגדולות של ברזיל ומרכזי החיים הכלכליים, הפוליטיים והתרבותיים של המדינה, לזירת מאבק בין תפיסות שונות ומנוגדות בנוגע לזהות לאומית ולעמידה הכלכלי והפוליטי של האומה. מאורעות פוליטיים ושינויים חברתיים שהתחוללו באותן שנים, כמו גם הבניות שונות של האומה, הגזע, הזהות התרבותית והמגדר, השפיעו באורח ישיר על השיח הרפואי-משפטי על ההומוסקסואליות.

מה היו השינויים החברתיים הללו? בשנות העשרים והשלושים הייתה ברזיל שרויה בעיצומו של תהליך תיעוש ומודרניזציה, שהחל בתום מלחמת העולם הראשונה. התיעוש והמודרניזציה השפיעו על גברים, על נשים, על מבנה המשפחה, ועל היחסים בין המינים. כתוצאה מהגירה מחוץ לארץ ומהגירה פנימית הגיעו מאות אלפי תושבים חדשים לערים הראשיות של ברזיל. אוכלוסיית ריו, שעמדה על 811,443 תושבים ב-1906, מנתה ב-1941 כבר 1,764,141 נפש. הגידול של סאו פאולו היה דרמטי עוד יותר: בשנת 1900 היו בעיר 239,820 תושבים; עד 1920 העיר גדלה ב-140 אחוז (ל-579,033 נפש) ועד שנת 1940 גדלה האוכלוסייה ב-120 אחוז נוספים והגיעה ל-1,326,261 נפש. עקב הלחץ של התליכי מודרניזציה החלו להיסדק המשפחה הפטריארכלית והמוסדות ששימרו אותה. מספרים גדלים והולכים של נשים מהמעמד הבינוני השתלבו בשוק העבודה והצטרפו למספר רב של נשים עובדות

ממעמד הפועלים ולנשים ברזילאיות עניות. כמוהן, הן שילבו עבודה כעקרות בית עם עבודה בשכר. התיעוש הביא להתפתחות תרבות צריכה, וגרם ליציאת נשים מהחלל הפרטי אל החלל הציבורי. סרטים הוליוודיים ועיתוני נשים הציגו דימויים זוהרים של "האישה החדשה" ותרמו בכך לפופולריות של ערכים תרבותיים חדשים, שעודדו גם הם את הנשים למלא תפקיד פומבי יותר בחברה. שינויים בתחום האופנה, שהציגו נשים "גבריות" יותר וגברים "נשיים" יותר תרמו גם הם לערעור הסדר החברתי הקיים. בספרה **Restructuring Patriarchy: The Modernization of Gender Inequality in Brazil, 1914-1940** האמריקנית סוזן ק' בס (Besse) את עוצמת המהפכה המגדרית בברזיל בשנים אלה:

"מהירות השינוי שידרה שלל מסרים סותרים לגברים ולנשים, שמצאו עצמם מבלבלים ותוהים כיצד לשלב בין מערכת הערכים המסורתית לבין המציאות החדשה, וכיצד להגדיר מהי התנהגות נכונה לאור ההזדמנויות החדשות והצרכים החדשים. נשים שנכשלו בנסיון לרכוש דימוי של מודרניות היו מטרה ללעג ואפילו לחרם חברתי, בעוד שנשים שאימצו בהתלהבות רבה מדי את המסרים החדשים של שחרור חברתי, כלכלי וימני נתפסו כבלתי מוסריות או כשתלטניות זקנות ומכוערות. החברה ציפתה מנשים לטפח תדמית חיצונית של תחכום מודרני, בעודן משמרות את התכונות הנשיות הניצחיות של צניעות ופשטות. נשים היו צריכות לשמש הן סמלים של חיים מודרניים, הן מבצר של יציבות כנגד הכוחות ההרסניים של התפתחות תעשייתית קפיטליסטית. עליהן הוטל התפקיד להגן על המשפחה מפני ההשפעות ה"משחיתות" של המודרניזציה."

המודרניזציה של ריו דה ז'ניירו ושל סאו פאולו גם עיצבה מחדש את פני העיר. חללים ציבוריים רחבי ידיים, בהם ככרות וגנים ציבוריים, בתי קולנוע ותחנות רכבת, יצרו אזורים פתוחים ונגישים למגע בין-אישי מסוג חדש. חלק מן המקומות הציבוריים הללו נהפך עד מהרה לנקודות מפגש של הומוסקסואלים, שכמו הטרוסקסואלים נהרו לערים הגדולות מערים ומעיירות קטנות במרחבי ברזיל בחיפוש עבודה ושיפור רמת חייהם. הנראות הגדלה שלהם תרמה אף היא לצורך להגדיר מחדש את היחסים המהוגנים בין המינים.

גורם נוסף לעלייה במודעות להומוסקסואליות בשנות העשרים והשלושים היה הגידול המשמעותי במעמדם של רופאים, משפטנים וקרימינולוגים בברזיל לאחר מלחמת העולם הראשונה, וההתערבות הגדלה שלהם בנושאים בעלי אופי ציבורי. לטענתם של בעלי מקצועות אלה, נושאים בעלי אופי חברתי ומוסרי לא היו שייכים לתחומי העיסוק של המשטרה או הכנסייה, אלא חייבו טיפול מדעי או רפואי. תיאוריות השבחת הגזע (Eugenics), שמקורן באירופה ובארצות הברית, עיצבו את השיח הברזילאי, תוך שהן עוברות שינוי שהתאים אותן למציאות הייחודית והרב-גזעית של מדינה זו. תיאוריות כאלה שלטו, למשל, בשיח של הליגה הברזילאית להיגיינה נפשית, כמו גם במחשבה של בכירי הקרימינולוגים והאנתרופולוגים החברתיים. גם האידיאולוגיה הפוזיטיביסטית, שעמדה בבסיס ההפיכה של 1889 (ששמה קץ למלוכה בברזיל והביאה להקמת הרפובליקה), עודדה את מעורבותם של מדענים ורופאים בנושאים חברתיים.

"מראה הומוסקסואלי". ריביירו סבר שהשיעור על פני הגוף, הערווה והראש מאפשר לזהות פגמים הורמונליים. לכאורה תאמו ממצאיו את אלה של מרניון, לפיהם לרוב ההומוסקסואלים חלוקת שיער "נשית"

אובדן שליטה

שני תהליכים אלה – הגידול בנראות של הומוסקסואלים מכאן, והתרחבות השיח הרפואי-משפטי על נושאים חברתיים מכאן – התרחשו בתוך מציאות של חוסר יציבות פוליטית שנמשכה לאורך כל שנות העשרים והשלושים. בשנת 1917, ושוב שנתיים לאחר מכן, הובילו אנרכיסטים וסוציאליסטים שתי שביתות כלליות בסאו פאולו, העיר התעשייתית הראשית במדינה. שתי השביתות נכשלו. במהלך שנות העשרים היו נסיונות חוזרים ונשנים של קציני צבא צעירים לארגן הפיכות נגד הממשלה. אותם קצינים מהפכניים הציעו מצע מעורפל מאוד לעתיד, שבמרכזו עמדה התנגדות לאוליגרכיה השלטת ותמיכה ברפורמות של תהליך הבחירות. ב-1930 התמוטטה הכלכלה הברזילאית, כשמחירי הקפה נפלו בעקבות המשבר הכלכלי העולמי. באותה שנה הצליח המועמד הכושל לנשיאות ומושל מדינת ריו גרנדה דו סול, ז'טוליר ורגס, להוביל מהפכה צבאית, שבעקבותיה תפס את כס הנשיאות ושם קץ להגמוניה הפוליטית בת 35 השנים של מדינות סאו פאולו ומינאס ז'ראייס (Miras Gerais). המתחים והחרדות לגבי היציבות הפוליטית והחברתית העמיקו עוד יותר בשל המאבקים הפוליטיים הפנימיים שבאו בעקבות המהפכה: מרידה של מדינת סאו פאולו נגד השלטון המרכזי ב-1932; ניסיון כושל להפיכה קומוניסטית בשנת 1935; ונסיון נפל להפיכה פשיסטית בשנת 1938. בהקשר זה נתפסה ההומוסקסואליות כמיניוּת שגם היא, כמו המצב הפוליטי בכללו, אינה ניתנת לשליטה. הגוף ההומוסקסואלי שהמערכת ההורמונלית הפגומה שלו גורמת להתנהגויות בלתי מוסריות ומנוונות, כמו הגוף החברתי כולו, יצא מכלל שליטה. כמה רופאים, ביניהם פרופסור רושה ואס (Vaz) מבית הספר לרפואה של ריו דה ז'ניירו, הציעו לפתור את הבעיה ההומוסקסואלית באמצעות שילוב בין סנקציות חוקיות או פליליות לטיפול רפואי. בהרצאה שנשא בפני כנס של "החברה לרפואה וניתוחים של סאו פאולו" בשנת 1933 הציג הפרופסור ואס את עמדתו בהירות: "אין להשלים עם הומוסקסואליות אלא לרפאה; הבעיה ניתנת לפיקוח באמצעות הרופא והשוטר." רופאים ומשפטנים אחרים טענו שכיוון שהומוסקסואליות היא תולדה של חוסר איזון הורמונלי, על הפתרון להיות רפואי בלבד. גישה זו השתלבה היטב בתפיסתו של ריביירו שטען בספרו, "שיסטייה מינית אינה יכולה להיחשב חטא דתי, חטא מוסרי, או פשע, כי ברוב המקרים הוכח שמדובר באנשים חולים או לא נורמליים שאין להענישם, מאחר שהם זקוקים יותר מכל לטיפול רפואי ולעזרה רפואית".

המסורת הפוזיטיביסטית של ברזיל, שתמכה מאז ומעולם במעורבות המדינה בפתרון בעיות חברתיות, עודדה רופאים, משפטנים וקרימינולוגים לקחת חלק באבחון, בלמידה, ובהצעת פתרונות למחלות שמהן סובל הגוף החברתי של האומה, שבמהותה היא כמובן אומה בריאה ואיתנה. מסורת זו עמדה ברקע המחלוקות המדעיות שהתנהלו באותן שנים בברזיל באשר לגזע, לתורשה, למקומן של נשים בחברה הברזילאית, ולסיבות לניון

המיני של הומוסקסואלים. הגוף החברתי הברזילאי נתפס כנגוע בקומוניזם, בפשיזם, בפשע, בשחורים, במנוונים ובהומוסקסואלים. כל התחלואים הללו חייבו פתרון או תרופה. שנות השלושים היו שנות מבחן לתיאוריות השונות שניסו לרפא ולטהר את החוליים השונים של האומה הברזילאית. חששות וכתביה רפואית-משפטית על הומוסקסואליות לא היו המצאה חדשה של אותם עשורים. למעשה, בברזיל התקיימו תתי-תרבות הומוסקסואלית וכתביה רפואית על הנושא כבר בסוף המאה ה-19. ב-1872 פרסם דוקטור פרנסיסקו פרס דה מסדו (Ferrez de Macedo) מחקר על זנות בריו דה ז'ניירו. במחקר נכלל גם תיאור מפורט של יחסי מין חד-מיניים בקרב "עושי מעשי סדום". כעשרים שנה לאחר מכן, ב-1894, פרסם ז'וזה ויוירוס דה קסטרו (Viveiros de Castro), פרופסור למשפט פלילי בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת ריו דה ז'ניירו, ספר שכותרתו **התקפה על מהוגנות: מחקרים על סטיות מיניות**. הספר תיאר, בין היתר, התנהגויות מיניות בקרב הומוסקסואלים, כפי שנצפו במרכז העירוני של ריו דה ז'ניירו:

"הם מטפחים את עצמם כך שניתן יהיה לזהות אותם בקלות. הם לובשים חליפות קצרות מאוד, צעיפים ממשי משתלשלים מכיסייהם, ומכנסייהם הדוקים במיוחד, על מנת להדגיש את הירכיים ואת האגן. בקול מתוק ובלווי תנועות גוף פרובוקטיביות ומעוררות תאווה הם פונים אל עוברי אורח ומבקשים גפרור על מנת להדליק סיגריה."

בשנת 1906 תרם גם דוקטור פירס דה אלמיידה (Pires de Almeida) את תרומתו לגוף הידע החדש. הוא פרסם מחקר מדעי על הומוסקסואליות בריו דה ז'ניירו, שמאשש את הידוע לנו על

קיום קהילה הומוסקסואלית פעילה בעיר. לדבריו, את ההומוסקסואלים אפשר למצוא "ברחבות הכניסה לתיאטרות, לבתי קפה, למסעדות, למועדוני ביליארד, ולמנזרים; בחדרי המדרגות של כנסיות, בין העצים בקמפו דה סנטנה [פארק ציבורי פופולרי], בסאוונות, ובמרתפי התיאטרות". אלמיידה ציין עוד שהם מסתובבים בזוגות או בשלוש, ולעתים ביחידות, לבושים באלגנטיות, כשהם מסתירים את גילם האמיתי באמצעות בגדים מתאימים. הם משתמשים בעניבות אדומות כקוד פנימי שמזהה את הנטייה המינית שלהם, מנהג שיש עדויות לקיומו החל ממחצית המאה ה-19.

מעניין לציין שבספרו **Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World, 1890-1940**, תיעד ההיסטוריון האמריקני ג'ורג' צ'ונסי (Chauncey) התנהגויות וסימני זיהוי דומים בקרב הומוסקסואלים. לדבריו, Fairies (הומוסקסואלים) בניו יורק של אמצע המאה ה-20 ענבו עניבות והשתמשו באודם ובאיפור כדי "לסמן את הזהות המגדרית האנומלית שלהם". כאמור, סגנון זה היה מוכר בריו כבר בסוף המאה ה-19 ותועד גם בריו וסאו פאולו בשנות השלושים של המאה ה-20.

עלייה בחרדה מפני הומוסקסואליות

שלושת החוקרים הללו תיעדו זירת התרחשות תוססת של גברים שנפגשו במקומות ציבוריים, לבשו בגדים מזהים, והשתמשו בסלנג ובשפת גוף ייחודיים על מנת למשוך בני זוג למגעים מיניים. חשוב לציין שאותם מקומות הפכו למקומות מפגש גם בין ברזילאים בני מעמדות חברתיים שונים ובני גזעים שונים של החברה הברזילאית המרובדת בקשיחות. מה שהשתנה מסוף המאה ה-19 ועד ראשית המאה ה-20 לא היה אופן המפגש של ההומוסקסואלים או העובדה שרופאים תיעדו את הפעילות הזו, אלא האינטנסיביות החברתית של החיים בתת-החברה ההומוסקסואלית ורמת החרדה שהיא עוררה.

וויירוס דה קסטרו ופרס דה אלמיידה ביססו בסוף המאה ה-19 את מחקריהם בנושא ההומוסקסואליות על ספרות רפואית אירופית. כמוהם נהגו גם הרופאים והקרימינולוגים הברזילאיים שחקרו את הנושא בשנות העשרים, השלושים והארבעים של המאה ה-20. הם סיכמו תיאוריות על סטייה שאותן מצאו בספרות מחקרית מצרפת, מגרמניה, מאנגליה, מספרד ולעתים רחוקות יותר מארצות הברית. תושבי אמריקה הלטינית, ובכלל זה תושבי ברזיל, ציינה ההיסטוריונית ננסי לייס סטפן (Leys Stepan), הושפעו תמיד מהוגים אירופיים, ובעקבותיהם "אימצו חשיבה מדעית כסוג ידע מתקדם, כתחליף להשקפת עולם דתית וכאמצעי לבסס סוג חדש של עוצמה תרבותית". ההשאלה או האימוץ של מחקרים חדשים שנערכו באירופה ובארצות הברית כללו גם תיאוריות כלליות של תורשה, של פשיעה, ושל סטייה חברתית, וכן נושאים ממוקדים יותר כמו אנדוקרינולוגיה ותפקוד הורמונלי. שתי הדמויות האירופיות החשובות ביותר שהשפיעו על עיצוב התפיסה הברזילאית של מהות ההומוסקסואליות והקשרים בינה לבין גזע, מגדר, קרימינולוגיה, והסיבות הביולוגיות של ההומוסקסואליות היו הקרימינולוג האיטלקי צ'זרה לומברוזו (Lombroso) והפרופסור הספרדי גרגוריו מרניון (Marañón).

לומברוזו (1836-1909) היה מחלוצי המחקר בתחום הידע החדש של האנתרופולוגיה של הפשיעה, ופיתח תיאוריה לפיה נטייה לפשיעה היא תכונה מולדת. לדעתו, קיומה של חולשה מולדת של מערכת העצבים גורמת לנטייה טבעית של אנשים מסוימים להיות מעורבים בהתנהגויות דגנרטיביות כמו התעללות והתעללות עצמית, עינויים, הומוסקסואליות וקעקוע הגוף. לומברוזו והחוקרים שהלכו בעקבותיו פיתחו קטלוגים של מדידת סימני זיהוי גופניים, שבעזרתם ניתן להבחין מראש למי יש נטייה מולדת לפשע שנובע מניוון מולד. עבודתו של לומברוזו השפיעה באורח ישיר על הברזילאי ריביירו. בשנת 1932 החל האחרון במדידת איברי הגוף של 195 הגברים ההומוסקסואליים שנעצרו אותה שנה בריו דה ז'ניירו. כשהוא נעזר בטכניקות האנתרופומטריות של לומברוזו ניסה ריביירו להוכיח את קיומו של קשר ישיר בין חוסר איזון הורמונלי לבין הומוסקסואליות. בשנת 1933 זכה ריביירו בפרס על שם לומברוזו בזכות מחקריו באנתרופולוגיה של הפשיעה, כולל המחקר על הומוסקסואלים בריו.

גרגוריו מרניון (1887-1960) היה האישיית הבינלאומית האחרת שעיצבה את המחקר הברזילאי בנושא ההומוסקסואליות. מרניון, פרופסור לרפואה באוניברסיטה של מדריד, גם כתב ב-1938 את ההקדמה לספרו של ריביירו. שמונה שנים קודם לכן פרסם את ספרו **Homosexualismo e endocrinolgia: La evolución de la sexualidad e los estados intersexuales**, וסיכום של התיאוריות שלו לגבי אינטר-סקסואליות פורסם גם בכתב העת הברזילאי לענייני רפואה ומשפט **Arquivos de Medicina Legal e de Identificação**, שבמסגרתו פורסמו בשנות השלושים מחקרים רבים על הומוסקסואליות. מרניון טען שכתוצאה מחוסר איזון בבלוטות ההורמונליות, להומוסקסואלים יש אפיונים גבריים ונשיים גם יחד. כלומר, ההסבר שלו לקיום הומוסקסואליות היה ביולוגי, והמושג מיקום המיניו (אינטר-סקסואליות) תיאר את המיקום הלימנילי של הומוסקסואלים בין בני שני המינים. אך מרניון ציין שמיקום המיניו הוא רק הטיה לכיוון של הומוסקסואליות, ואילו גורמים חיצוניים כמו דת ומוסר עשויים להחלישה ואפילו לבטלה. טענה זו אפשרה את התערבות הכנסייה – ולא רק הרפואה המודרנית – בתיקון מיקום המיניו. מבחינה זו התיאוריות שלו ושל רבים מממשיכיו בברזיל שילבו בין מדע לבין תפיסות מסורתיות. למרות שביולוגיה מילאה תפקיד מרכזי ביצירת האדם הבין מיני, מוסר והתאפקות מינית הוצגו כאמצעים יעילים אפשריים להתגבר על הפגמים הפיזיולוגיים.

רעיונותיו של מרניון לגבי השורשים ההורמונליים של ההומוסקסואליות אומצו בידי רוב הרופאים והקרימינולוגים הברזילאיים שדנו בנושא בשנות השלושים. ביניהם בלט במיוחד אפרניו פיחוטו (Peixoto), רופא-משפטן בכיר שהציע מושג אחר – מיניות מעורבת – לתיאור ההומוסקסואליות. לדעתו, מושג זה מתאר טוב יותר את העירוב של גבריות ונשיות שהוא זיהה באישיותם של אנשים "לא נורמליים ומנוונים" אלה. פיחוטו ורופאים אחרים הסכימו עם ריביירו ומרניון שגם גורמים חיצוניים, שאינם ביולוגיים, עשויים להשפיע על התנהגות הומוסקסואלית ואפילו לשנות את כיוון המשיכה המינית של אנשים מסוימים. למעשה, ההבדל בין המושגים השונים שבהם השתמשו הרופאים הללו בתיאוריות שלהם לא היה משמעותי.

הלקוי מבחינת מיקומו המיני וכמוהו מי שמיניותו מעורבת היו אנשים שפגם ביולוגי מובנה טבע בהם אפיונים מיניים גבריים ונשיים גם יחד, ואלה הובילו למשיכה מינית כלפי בני מינם. המושג inversion (היפוך) הדגיש את המין של אובייקט הבחירה המינית; הלקוי מבחינת מיקומו המיני ובעל המיניות המעורבת הסבירו את הסיבות הביולוגיות של הסטייה. אופן הריפוי, שהיה בראש ובראשונה ביולוגי, יכול היה לכלול גם אמצעים פסיכולוגיים ומוסריים – ובמילים אחרות, האחריות עליו הייתה נתונה בידי רופאים ופסיכולוגים, אבל גם בידי הכנסייה. המהות האמביוולנטית של המבנה הביולוגי של הבין-מיני או בעל המיניות המעורבת והמשיכה המינית ההפוכה שלו איימו גם על זהויות מגדריות, משום שהומוסקסואליות, כפי שפסיכולוגים וקרימינולוגים הבינו אותה, ערערה את תפיסות היסוד לגבי תפקודים מיניים נאותים. רוב הגברים ששימשו מושא למחקר הפגינו התנהגות נשית, והתנהגות זו נחשבה לחלק בלתי נפרד מן המופרעות ממנה סבלו. ה"פדרסטים הפסיביים" (Paederasty – מעשה סדום) הללו, כפי שכוננו במחקר, לקחו חלק בפעילות מינית שבה הם מילאו תפקיד שהוגדר באופן מסורתי כ"פסיביות נשית". לכן, לא די היה בהבנה מדעית של הסיבות המדויקות של הניוון הביולוגי או במציאת מרפא להפרעה הזו; נדרש גם תיקון ההתנהגות המעוותת עצמה. ההנחה המחקרית הייתה שגברים שמתנהגים באופן נשי יכולים וחייבים לחזור ולהתנהג בהתאם למוסכמות הגבריות המקובלות.

בין המחקר לשלטון

לאונידיו ריביירו לא הסתפק בהעתקה של תיאוריות אירופיות, ושם לו למטרה לאשש את הממצאים האירופיים באמצעות מחקר מדעי על גברים ברזילאים. המשטר הפוליטי ואופן ניהולו תחת ורגס יצרו תנאים מתאימים למחקר של "סטייות התנהגותיות", כפי שהוגדרו על ידי לומברוזו ומרניון. האסטרטגיה המקיפה של ורגס, שדגלה במודרניזציה ובחיוזוק כוחו של השלטון המרכזי, שמה דגש על ארגון מחדש של המשטרה הפדרלית של ריו, ועל פיקוח הדוק על התנהגות מרדנית של פועלים ושכבות חברתיות נמוכות חסרות מנוח. למען הדיוק יש לציין שהממצאים של הממשלה הברזילאית לשלוט במעמד הפועלים החלו עוד לפני שוורגס עלה לשלטון. אחרי השביתה הכללית בסאו פאולו ב-1917 וגל שביתות נוסף ב-1919 התבקשו מעסיקים להכין רשימות של פועלים בלתי רצויים; ב-1924 הוקם משרד ממשלתי לסדר פוליטי וחברתי, שהופקד על דיכוי אנרכיסטים, סוציאליסטים וקומוניסטים. אחרי 1930 הנהיגה הממשלה תעודות זיהוי ורשיונות עבודה, שסייעו למעסיקים במעקב אחר מסיתים אנרכיסטיים וסוציאליסטיים, פועלים חסרי משמעת, ונוודים. גם השיפורים בטכניקה של טביעת אצבעות קדמה את המעקב אחר תנועת אזרחים ומהגרים, וזמן קצר לאחר מכן פותחה גם שיטה יעילה לבדיקה ורישום של סוג הדם. תרומה מרכזית נוספת לפיקוח הדוק יותר על האוכלוסייה העירונית התוססת היה הפיתוח המדעי כביכול של הקשרים בין גזע לפשע. פעולתו של לאונידיו ריביירו כראש המחלקה לזיהוי במשטרה האזרחית של המחוז הפדרלי הייתה אבן פינה במאמץ זה. מחקרו על אודות 195 הומוסקסואלים שנעצרו על ידי משטרת ריו ב-1932 התבסס על מתודות קרימינולוגיות חדישות ביותר, ושם לו

למטרה לאבחן ברזילאים בעלי "פתולוגיות סוטות" ולאפשר את ריפויין של התנהגויות מיניות בלתי מהוגנות ואנטי חברתיות. לעומת המחקרים על התנהגות מינית בין גברים בריו דה ז'ניירו בסוף המאה ה-19, שהתבססו על תצפיות אישיות ומקורות של רופאים ומשפטנים, ריביירו השתמש בסמכותו המקצועית ובכוחה של המשטרה לערוך מחקר שיטתי, שמבוסס על מדגם משמעותי. ריביירו השתמש במחקרו בשיטה האנתרופומטרית של קטגוריות של סוגי גוף ואפיוני גוף שונים, שבה השתמש כבר במחקר שבו בדק 33 גברים שחורים ובני תערובת שהואשמו ברצח. במחקרו על הקשר בין פשיעה לבין מוצא אפרו-ברזילאי, ציטט ריביירו מחקרים אירופיים שהצביעו על הקשר בין סוגי גוף לפשע, וערך ניתוח סטטיסטי של הממצאים שאסף בברזיל על מנת לאשש את התיאוריות האירופיות. ריביירו הצביע על כך שבין הנאשמים היה רוב לגברים שרגליהם ארוכות ביחס לשאר הגוף, אך נוהר שלא לטעון לקיום קשר ישיר בין מבנה הגוף המיוחד שזיהה לבין נטייה מולדת של גברים אפרו-ברזילאיים בעלי רגליים ארוכות להיות מעורבים בפשעים אלימים. ריביירו ציין כי קיימת אפשרות שגורמים רפואיים, כמו מחלות מדבקות בגיל הילדות או הנעורים, ישפיעו על אורך הרגליים. שיטת המדידה והקטלוג של ריביירו בנוגע להומוסקסואלים בדקה את אורך הגוף ביחס לזרועות ולרגליים, וחילקה את בני האדם לשלוש קבוצות: אורך נורמלי, אורך קצר, ואורך ארוך, כשבכל קבוצה גם תת-חלוקות. ריביירו מצא, של-54.61 אחוזים מהנחקרים היו גפיים ארוכות מהממוצע; 5.12 אחוזים השתייכו לקבוצת הקצרים; ואצל 38.46 אחוזים נרשמו סימנים נורמליים. בבדיקה מדוקדקת יותר של אפיונים פיזיים של מושאי המחקר, ותוך השוואה לתקן הנורמלי, הוא הצליח לבודד סדרה שלמה של אבנורמליות בקרב המחקרים (טבלה מס' 1).

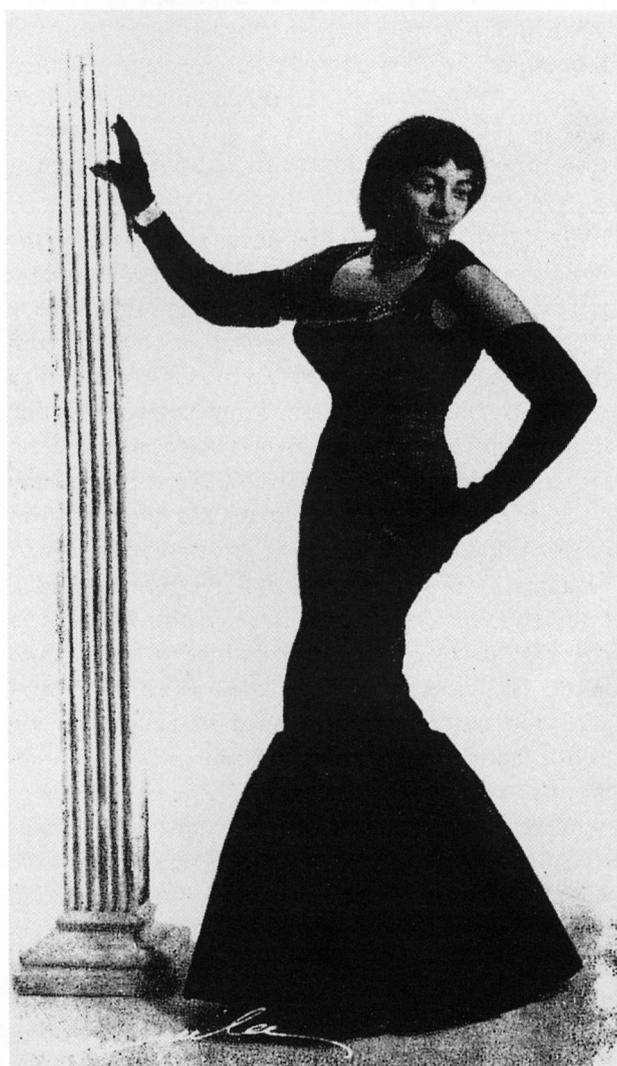
טבלה מספר 1: אפיונים פיזיים של הומוסקסואלים לפי מחקרו של ריביירו, ריו דה ז'ניירו, 1932

תכונה גופנית	אחוזים מהנחקרים
זרועות ארוכות	62.05
רגליים ארוכות	59.40
בטן קצרה	69.23
בית חזה קצר	52.82
גוף מרכזי (חזה ובטן) קצר	63.58
גובה נורמלי	74.74
משקל נמוך	70.61

ריביירו לא תיאר את דמות הומוסקסואל הטיפוסי כפי שהיא עולה מהמדידות שביצע, אבל אם נסכם את ממצאיו נגלה שזוהו גבר צעיר במשקל ירוד, בעל גובה נורמלי, גפיים ארוכות מהממוצע ובית חזה קצר. ריביירו גם לא הסביר את הקשר שבין הנתונים הללו לבין הומוסקסואליות. ניתן לשער שהתפתחות העצמות נקשרה אצלו למערכת ההורמונלית, אם כי הוא לא הצהיר על כך במפורש. למעשה, ההסבר המדעי שלו הוא מעגלי ולא סיבתי: אלה הם האפיונים הפיזיים של 200 הומוסקסואלים מוצהרים; מכאן שהאפיונים הללו מייצגים את המבנה הפיזי של הומוסקסואלים כולם.

נשית מובהקת). ייתכן שמספר הומוסקסואלים בשנות השלושים עיצבו או גילו את השיער מסביב לאיבר המין על מנת לדמות אותו לחלוקת שיער של נשים, כשם שהשתמשו באודם ובאיפור כדי לציין נשיות. בעוד שההסבר האחרון מצביע על החלטה מודעת של ההומוסקסואלים לייצר דמות נשים באמצעות סימנים פיזיים המזוהים בדרך כלל עם נשיות, ריביירו הסביר שהתפזרות שער הגוף הדגישה את האפיונים הביולוגיים והמהותיים של הגוף ההומוסקסואלי, וזאת גם כשהוא מודע לכך שהתפזרות השיער מושפעת מעיצוב וגילוח.

על אף היעדרם של נתונים מספריים שיסמכו את טיעונו, ריביירו המשיך וטען שסימנים גופניים נוספים, שקשורים גם הם לשיבושים הורמונליים, מאפיינים את הגוף ההומוסקסואלי. ביניהם מנה גידול אבנורמלי של השדיים אצל גברים, חלוקה נשית של שומן גוף, אגן רחב ואיברי מין גדולים במיוחד. גם כאן הסתמכו טיעונו על צילומים, אם כי חלקם לא העידו כלל על קשר כלשהו בין הצילום לטיעון שאותו אמור היה הצילום להוכיח. כאלה היו, לדוגמה, ארבעה צילומים של איברי מין של גברים הומוסקסואלים שנשאו את הכותרת "דוגמאות של פדרסטיס פסיביים עם איברי מין גדולים במיוחד". בחלק אחר של המחקר

ריביירו לא הסתפק במדידות אלה, ועל מנת להוכיח את הקשר בין האפיונים הפיזיים שמצא לבין חוסר איזון הורמונלי שאותו הניח הוא בדק גם את מידת השעירות של הנחקרים. לטענתו, החלוקה של שיער על פני הגוף, הערווה והראש היא סימן זיהוי מיני משני, שמאפשר לזהות בקלות פגמים הורמונליים ועל כן – גם הומוסקסואליות (טבלה 2).

טבלה 2: סימני מין משניים של הומוסקסואלים לפי ריביירו, 1932

סוג שיער	מספר	אחוזים
חלוקה זכרית	177	90.76
חלוקה נקבית	18	9.23
שער גוף		
חלוקה נורמלית	117	60.00
גוף חלק	72	36.92
גוף שיער במיוחד	6	3.07
שער ערווה		
חלוקה זכרית	91	46.66
חלוקת ביניים	58	29.74
חלוקה נקבית	36	18.46

למרות שהוא עצמו מצא חלוקת שיער נשית רק בקרב כעשרה אחוזים מהנחקרים, ריביירו טען שמרניון מצא חלוקת שיער "נשית" ב-75 אחוזים מההומוסקסואלים אותם בדק, ושהממצאים שלו מחזקים את אלה של מרניון. לפי הקריטריונים שפיתח מרניון, ריביירו השווה את התפזרות שער הערווה בגוף הנחקרים שלו לחלוקת שיער אידיאלית וגברית, שבה השיער פרוס בצורת משושה בין הבטן התחתונה, השוקיים, והאזור שבין איברי המין והאגן. אבל גם כאן הממצאים שלו סתרו את הממצאים של מרניון. ריביירו מצא שהתפזרות השיער בקרב הנחקרים הברזילאיים הייתה נורמלית (60 אחוז), או שלא היה להם שער גוף בכלל (37 אחוז). רק כשלושה אחוזים היו שעירים בצורה מוגזמת, אך חשוב מכך: רק ל-18.46 אחוזים היה שער גוף "נשי", שהוגדר כמשולש שקודקודו באיבר המין עצמו.

למרות, ואולי דווקא משום שהממצאים הסטטיסטיים היו לא מספקים, כלל ריביירו בספרו מספר תמונות עירום של חלק מהנחקרים. הכותרות של התמונות הדריכו את הצופה לשים לב במיוחד ל"מבנה הגוף והפיזיונומיה הנשיים ולהתפזרות שער הערווה בצורת משולש", מה שסתר את הממצאים ואת הצילומים עצמם. צילומים אחרים הראו גברים ללא שער ערווה כלל, אבל ריביירו ציין שזו תוצאה של גילוח ולא של נתון ביולוגי. ריביירו גם לא ציין מדוע גילחו הנחקרים הללו את השיער, אבל יש להניח שזו גם הסיבה שבעטייה הוא מצא שבקרב כעשרים אחוז מהנחקרים שער הערווה היה מפוזר בצורת משולש (שאותו הגדיר תפזורת

דמות בין מינית. מרניון טען שמיקום המיניות אינו אלא הטיה לכיוון ההומוסקסואליות, אך גורמים חיצוניים כמו דת, מוסר ואיפוק מיני עשויים להחלישה ואפילו להביא ליבטלה המוחלט

במשטרת סאו פאולו, אימץ את הגישה המתודולוגית של ריביירו, והשתמש גם הוא באסירים כמושאי המחקר. הוא בדק שמונה הומוסקסואלים (שוב, ללא קבוצת ביקורת). כל השמונה הפגינו "סימני מין משניים נשיים", ביניהם שער ערוה משולש ואגן רחב. ויטקר גם מצא שרובם היו פסיכויטיים, אך לא ביאר את מסקנתו זו. הוא אף גילה שלכל הנבדקים הייתה אינטליגנציה ממוצעת או מתחת לממוצע. עם זאת, ויטקר הודה ש"בנוסף למופרעות מולדת דגנרטיבית, סטייה זו יכולה גם להיות, בביטוייה המוחצנים, תוצאה של אישיות מעורערת או אי התאמה לסביבה". ויטקר הציע טיפול רפואי לתיקון הומוסקסואליות, אך לא פירט מהו הטיפול המומלץ.

הזכרנו כבר בראשית המאמר את החיבור המשפטי של דוקטור פרנדס נונס משנת 1928. נונס הסביר שהומוסקסואליות, אוננות, סאדו-מזוכיזם ומגע מיני עם בעלי חיים הן סטיות מוסריות ש"מאיימות באלימות על הנורמות החברתיות". שלא כמו ריביירו ורוב החוקרים שכתבו על הומוסקסואליות בשנות השלושים, פרנדס נונס לא טען שהומוסקסואליות היא תוצאה של ניוון ביולוגי מולד, והדגיש דווקא את המשמעויות החברתיות שלה. בהשפעת המסורת הפוזיטיביסטית, שהשפיעה על חוגים אינטלקטואליים נרחבים בברזיל, נונס הודה ש"העונשים שהוטלו בעבר על סוטים מוקאים מהחברה, כמו פראטו אמראל ואינדידו ברזיל היו נוקשים באופן מוגזם וחסרי כל בסיס מדעי". הוא השווה אותם לעונשים המוטלים כעת, והבטיח לקוראיו שהמצב השתנה לטובה:

"החברה לא הרוויחה דבר מחיסולם של פושעים אלה. במקום זאת יש להרחיקם מהחברה ולנסות לשקמם. היום, בזכות תהליכים רפואיים מודרניים ומחקר פסיכואנליטי, ניתן לשקם את האיזון הפסיכיאטרי שסוטים אלה חסרים. גם אם מטרה זו אינה מושגת, יש לאסור את הפושעים על מנת להבטיח שלא יוכלו לחזור על פשעיהם, אבל על המאסר להיות נוח והומני." מבחינה מעשית הביע נונס את תמיכתו בהקמה המוצעת של בית חולים לפושעים חולי נפש בסאו פאולו, אותו ראה גם כמקום המיועד להומוסקסואלים. מקומו הנבחר של בית המעצר בסמוך לבית החולים הפסיכיאטרי ז'וקרי, כבית חולים נפרד או כיחידה של בית החולים הממשלתי, יעזור בריפוי הומוסקסואלים.

קשר בין גזע להומוסקסואליות

המחקרים של שנות העשרים והשלושים לא עסקו במפורש בקשר בין גזע להומוסקסואליות, אבל הקשר בין שתי התופעות התקיים במובלע כמוטיב מקשר בכל הדיון. הדמויות שנבחרו שוב ושוב כדוגמאות מאפיינות, שהעידו על החומרה הקיצונית של הסטייה ההומוסקסואלית, שיקפו סטריאוטיפים תרבותיים שליליים ומקובלים של ברזילאים שאינם לבנים, סטריאוטיפים שהיו מקובלים בקרב רופאים ומשפטנים, כמו גם בקרב חלקים נרחבים של העילית האינטלקטואלית כולה. המחקרים של ליאונדידו ריביירו ושל אנטוניו קרלוס פאשקו אי סילוהו (Pancheo e Silva) שיקפו עמדה זו. בעוד שריביירו הקדיש רק עמוד אחד או שניים לתיאור של גברים הומוסקסואליים נשיים לבנים, פרק שלם בספרו הוקדש למקרה המפורסם של האפרו-ברזילאי פברוניו אינדידו דו ברזיל. קוראי הספר יכלו לשאוב רק מעט מאוד מידע על אורח

מופיעות אותן דוגמאות בדיוק, כשהפעם הכותרת מעידה שהצילומים הם של "הומוסקסואלים עם איברי מין נורמליים או מוגזמים". על סמך הכותרת והצילומים אין שום אפשרות להסיק מי מבין ארבעת הנחקרים מדגים איברי מין מוגזמים בגודלם ומי מייצג איברי מין נורמליים, ואין גם שום התייחסות לכך שאותן דוגמאות ייצגו בהקשר אחר ארבעה הומוסקסואלים שלכולם איברי מין מוגדלים. בנוסף להצגה הבלתי ברורה, ואולי אפילו המטעה והמוטה של הממצאים המחקריים שלו, ריביירו גם לא טרח להסביר את הסתירה הפנימית שבין הטענה שלו שלהומוסקסואלים יש אפיונים נשיים לבין הטענה שיש להם איברי מין גדולים במיוחד, תכונה שאמורה, לפי התיאוריה ההורמונלית שלו, להעיד על הומוסקסואליות.

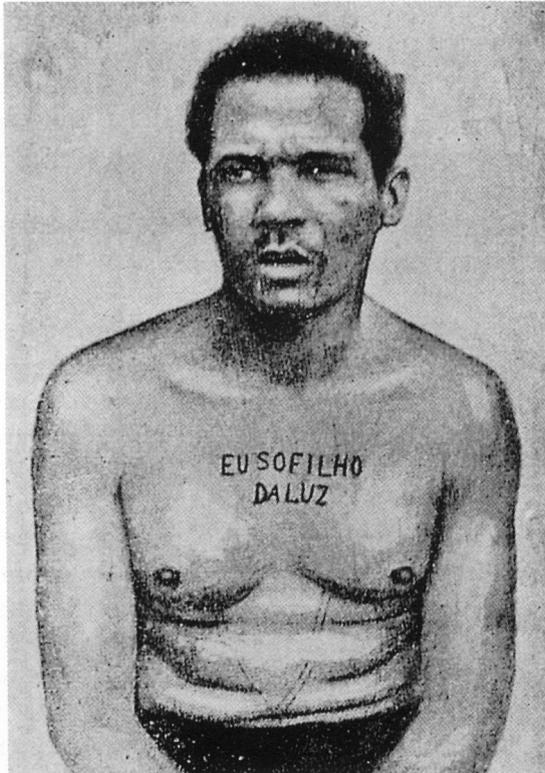
בהתבססו על טיעונו של מרניון, ובהיעדר כל ממצא ספציפי, המשיך ריביירו וטען: "בשני שלישים מהמקרים שחקרנו כאן ניתן היה לזהות לפחות סימן אחד של הפרעה הורמונלית, שהעידה על שינויים בבלוטות המין וביותרת הכבד." במילים אחרות, בקרב רוב מושאי המחקר ניתן לזהות קשר ישיר בין הומוסקסואליות לבין חריגות ביולוגיות. אולם בחלק אחר של המחקר הוא התבסס על תיאוריות שמדגישות את הסיבות החברתיות שגורמות להומוסקסואליות. בין הגורמים הפסיכולוגיים מנה אהבה נכזבת לאישה, חינוך מוסרי פגום, הפרדה בין המינים בבתי הספר ואמהות מוגוננות מדי. ריביירו הודה בחשיבות הגורמים הללו בהיווצרות הומוסקסואליות, אבל מייד חזר להסברים ביולוגיסטיים:

"למרות שניתן לקבל בהסתייגות מסוימת חלק מהטיעונים שהועלו על ידי פסיכואנליטיקנים, התיאוריה שהולכת ומתבססת יותר ויותר מוכיחה שברוב המקרים ניתן לזהות גורם אורגני או לפחות פוטנציאל שמתפרץ, מתפתח, או גדל בגלל נסיבות חברתיות."

כפי שהצהרה זו מעידה, ריביירו לא היה ביולוגיסט דטרמיניסטי, והכיר בכך שגם גורמים חיצוניים יכלו לחזק או לתעל נטיות הומוסקסואליות. אך ההומוסקסואל "האמיתי" היה גבר שהכימיה ההורמונלית שלו הכתיבה לו את הזהות המינית. גורמים חיצוניים יכלו לתעל נטיות הומוסקסואליות, אבל הסיבה הראשונית הייתה ניוון בגוף הסוטה.

לסיכום ניתן לומר שמלבד הממצא שלפיו ל-56 אחוז מהגברים שנחקרו היו זרועות וגפיים ארוכים מהממוצע, מחקרו של ריביירו נכשל בניסיון לבסס קשרים מורפולוגיים כלשהם בין הפרעות הורמונליות לבין הומוסקסואליות. ברור גם שהמחקר כולו היה פגום בכך שלא כלל קבוצת ביקורת של 200 הטרוסקסואלים מוצהרים. ריביירו גם לא סיפק הסבר כלשהו לכך שאצל 34 אחוז מהגברים שנבדקו לא נמצאו שום סימנים פיזיולוגיים של הומוסקסואליות. למרות זאת, רופאים וקרימינולוגים המשיכו במהלך שנות השלושים לצטט את מחקרו של ריביירו בלי לערער על הממצאים הסטטיסטיים המפוקפקים שלו, הכשלים הלוגיים והשיטות המדעיות הפגומות. להפך: התיאוריות שלו, שיטות המחקר וצורת הניתוח, הפכו מודל שעל פיו נעשו מחקרים קטנים יותר במקומות נוספים בברזיל, בעיקר בסאו פאולו.

מחקרים אלה המשיכו והשפיעו גם הם על החשיבה, המחקר, והכתיבה על הומוסקסואליות. אחד מהם, פרי עטו של הפסיכיאטר ויטקר, שעבד במעבדה האנתרופולוגית של המחלקה לזיהוי

לטענתו "ליפנים יש נטייה מובהקת להפרעות נפשיות מסוימות, וחולי הנפש ביניהם מפינים נטייה מוגזמת לפשיעה". בשנת 1940 זכה פאשקו אי סילבה בפרס על ספרו **פסיכיאטרייה קלינית ומשפטית** (Psiquiatria clinicae forense). בפרק שכותרתו "פסיכופתים עברייניים: מצבים חריגים של ניוון", הוא פירט והגדיר מגוון רחב של סטיות מיניות, ביניהן סדזים, מזוכיזם, נקרופיליה, מגע מיני עם חיות, אקסהיביציניזם, הומוסקסואליות, קרירות מינית, נימפומניה, ואוננות, וסיפק דוגמאות להתנהגויות המנוונות הללו. בדוגמה קצרה אחת, שתפסה פסקה בודדת בספר, הוא תיאר אדם שהתעלל מינית בגופה של ילדה בת שש, ובדוגמה קצרה אחרת דן בסדזים ובנקרופיליה שבוצעו על ידי גבר ממוצא גזעי מעורב. שתי הדוגמאות האחרות, שתיהן דוגמאות של הומוסקסואליות, היו מפורטות הרבה יותר.

דוגמה אחת הייתה של לסבית המופיעה בספר בשני צילומים בלבוש גברי. פאשקו אי סילבה ציין בגאווה שבעוד שמחקרו של ריביירו דן רק בגברים, הוא וצוותו הצליחו לגלות גם לסבית:

"המקרה המשונה של הומוסקסואליות נשית, שעומד במרכז דיוננו, הגיע זה מקרוב למרפאה הפסיכיאטרית של בית הספר לרפואה של אוניברסיטת סאו פאולו. זו דוגמה מעניינת מסיבות רבות [...] והיא מעידה שגם מקרים של היפוך מיני נשי ראויים להסבר מדעי בכלים המודרניים של אנדוקרינולוגיה." פאשקו אי סילבה מציין שוב ושוב שהאישה המדוברת, המזוהה בראשי התיבות של שמה, א"ר, "חולה", ומתעורר הרושם שהוא חש כלפיה תיעוב שנובע אולי מכך שלבשה בגדי גברים, עטתה על עצמה זהות גברית, והייתה אגרסיבית בחיזור המיני שלה אחרי נשים. חשוב לציין שא"ר לא הואשמה בביצוע עבירה פלילית כלשהי. גם העובדה שהייתה שחורת עור מודגשת שוב ושוב. פאשקו אי סילבה גם מציין שהיא התעניינה רק בבנות זוג לבנות. כיוון

החיים של הומוסקסואלים ברזילאיים בשנות השלושים, וגם מידע זה היה מוטא בגלל הדיעות הקדומות של המחבר. לעומת זאת הם ספגו ידע רב על מעשי הרצח והאונס של ילדים תמימים בידי הרוצח הסדיסטי וכהה העור.

העניין של ריביירו בפברוניו אינדיו דו ברזיל לא היה רק חינוכי. לקרימינולוג, אחד משלושה שהעידו במשפט מטעם ההגנה, היה כמובן גם עניין אישי בפרשה. ריביירו טען שפברוניו לא היה אחראי למעשיו ושיש לשלחו למאסר עולם בבית המשוגעים לפושעים מטורפים. לדידו, מה שעמד במרכז המשפט לא היה רק המקרה הבודד של פברוניו אלא השיטה שבה מטפלת החברה בהומוסקסואליות שמתפתחת לטירוף מוחלט. בצעד מפתיע קשר ריביירו בין הומוסקסואליות וסדזים, והסביר ש"בניגוד לתפיסה העממית, רוב המקרים הידועים של סדזים אינם מבוצעים על ידי גברים גבריים במיוחד, אלא דווקא בקרב מי שמבנה גופם נשי, כמו המרקז דה סאד". בניגוד לרוב הסוציולוגים, שקישרו בין סדזים לאנרגיה מינית גברית מוחצנת ומוגזמת, ריביירו טען שסאד, וכמוהו כל הסדיסטים, הם נשיים. ריביירו הציג תיאור מדוקדק של מהלך חייו של פברוניו. התיאור נפתח בהגדרה גזעית: "כהה עור ממוצא גזעי מעורב, שאפיוניו הגופניים הם תערובת של דם אינדיאני עם דם שחור". בתיאוריות הרפואיות של שנות העשרים והשלושים, שהושפעו מתיאוריות על תורשה, לתערובת הגזעים של פברוניו הייתה משמעות ברורה של ניוון. שלוש תמונות של פברוניו, שכותרתן "פברוניו, סאדיסט הומוסקסואל, שביצע שלושה מעשי רצח באמצעות חניקה ופשעים אחרים, עם סימנים מובהקים של הפרעה הורמונלית", מוקמו בספר כך שיאששו ויחזקו את התיאוריה של ריביירו על הקשר בין הומוסקסואליות לחוסר איזון הורמונלי. גם כאן, כמו בתמונות של חלק מ-195 ההומוסקסואלים שכבר הזכרנו, הצופה אינו יכול להבחין בשום הבדל חיצוני, הורמונלי או אחר, בין פברוניו לבין כל גבר עירום אחר בן גילו. כמו במקרים אחרים, ריביירו משתמש בכותרות על מנת לפצות על מה שהצילומים עצמם אינם מוכיחים.

הומוסקסואליות כסכנה לסדר החברתי

גם פאשקו אי סילבה, מנהל בית החולים ז'וקרי לחולי נפש בסאו פאולו, השתמש בדימויים של גזע, פשע וסדזים על מנת ליצור זיהוי בין הומוסקסואליות לבין סכנה לסדר החברתי. פסיכיאטר נודע זה היה מזוהה עם תיאוריות גזעיות ותורשתיות, שהניחו את הנחיתות הגזעית של מי שאינם לבנים. הוא גם היה פעיל בחיים הפוליטיים של ברזיל בשנות השלושים וייצג דעות גזעניות ותורשתיות. פאשקו אי סילבה היה חבר באסיפה המחוקקת שניסחה את החוקה של 1934, אסיפה שבה התקיימו דיונים סוערים על הקשרים בין גזע והגירה, כשחלק מהמחוקקים טענו שיש להגביל את ההגירה של אסיאנים ולא-לבנים אחרים. זו הייתה תגובה ישירה לגידול עצום במספר המהגרים היפניים שהגיעו לברזיל בשנות העשרים. פאשקו אי סילבה צידד בהגבלות על הגירה של לא-לבנים, והסביר את התנגדותו בטיעונים פסיכולוגיים וגזעיים.

שהייתה האישה היחידה שהופיעה בספרות המחקרית הרפואית משפטית על הומוסקסואליות, הדגש על המוצא הגזעי שלה יצר קשר הדוק בין צבע עור שחור לבין סטייה.

הדוגמה הרביעית והאחרונה שפאשקו אי סילבה מביא היא המקרה של הרוצח אמראל. הוא מוצג יחד עם אי"ר, והדיון המשולב בשניהם יוצר שיח מאוחד על אנשים ממוצא לא-לבן והומוסקסואליות, ניוון ופשע. במהלך הדיון כולו אמראל לא מוצג בשמו אלא בכינויו "פֶּרְטוֹ" אמראל (אמראל השחור), כינוי גנאי שמדגיש את מוצאו הגזעי. גם הקורבן הראשון של אמראל זוכה לתיאור מפורט שמדגיש תווים גזעיים: "הוא היה ילד לבן, בהיר, בעל עיניים ירוקות, שיער חום, ונראה כבן 14". הדימוי ברור: גבר שחור שפיתתה, אנס ורצח ילד בעל דמות מלאך. שתי תמונות של "אמראל השחור" מדגישות גם את השתייכותו הגזעית. גם בדיון על הרקע התורשתי של הרוצח מדגיש החוקר את המוצא האפריקני של אמראל. "שני הוריו נולדו באפריקה – אביו בקונגו ואמו במוזמביק. הם הגיעו לברזיל כעבדים ונקנו על ידי הוויסקונדה דה אורו פֶּרְטוֹ". גם הבדיקה הפיזית הדגישה את התווים הגזעיים של אמראל: "זהו אמנם גבר שחור, אבל בעל תווים פיזיוגנומיים נדירים בקרב בני הגזע שלו. האף שלו אינו שטוח אלא נשרי ומעוקם." פאשקו אי סילבה המשיך ותיאר בפרוטרוט את הפיתוי, הרצח והאונס של ארבעת הקורבנות הצעירים של אמראל, וציטט מחקרים אירופיים על מנת להסביר את ההתנהגות הסדיסטית והנקרופילית של אמראל. בסיום הדיון טען שמקומו של אמראל אינו בבית הסוהר אלא בבית המשוגעים: "אנשים חסרי שליטה ומקובעים כאלה חייבים להיות מבודדים מהחברה בבית חולים לחולי נפש [...] ואסור להפריד בין האופי הזוועתי של הפשעים שביצעו לבין האופי הפתולוגי של המעשים. הסטייה המינית היא רק חלק ואינה כל הסינדרום שממנו סובלים יצורים מנוונים אלה."

כמו נוסח ב-1928, גם ריביירו וגם פאשקו אי סילבה טענו בשנות השלושים לטיפול מדעי מודרני והומני בסוטים שביצעו פשעים מחרידיים. וכמו שריביירו הצביע על ההומוסקסואליות של פברוניו על מנת לקשר בין הומוסקסואליות לפשיעה בכלל, כך גם פאשקו אי סילבה מקשר בין הומוסקסואליות להתנהגות פתולוגית.

מחמאות במקום ביקורת

מדוע התקבלו התצפיות והמחקרים של ריביירו, פאשקו אי סילבה ושאר החוקרים, הרופאים והמשפטנים בקלות רבה כל כך על ידי עמיתים למקצוע? מדוע הם לא הצביעו על השיטות הפגומות של המחקרים או על הלוגיקה המעוותת של המסקנות? התשובה לשאלה זו נובעת מאופי המחקר בנושאי גזע ופשעה במחצית הראשונה של המאה ה-20. חלק ניכר מהממסד האינטלקטואלי של ברזיל אימץ בשנים אלה מושגים תורשתיים בדבר נחיתות מולדת של בני גזעים מסוימים והאופי המנוון של קבוצות אנשים מסוימות, מה גם שתיאוריות אלה הגיעו מאירופה. זאת ועוד: שיטת הפטרונות והאופי המסוגר של תחום מחקר זה מנעו ביקורת של תלמידים על מנחים, על מורים ועל עמיתים למקצוע. במקום להצביע על הסתירות הפנימיות בתיאוריות ובמחקרים האירופיים או הברזילאיים בסוגיות של פשע, גזע, ניוון או הומוסקסואליות, החוקרים המעטים והאינטלקטואלים שהתעניינו בשאלות הללו

העדיפו להחמיא זה לזה, כתבו הקדמות מעריצות לספרים של עמיתיהם, וציטטו שוב ושוב את ממצאיהם. התרבות המחקרית שנוצרה בתוך רשת סבוכה זו של קשרים מקצועיים וחברתיים מנעה ביקורת מקצועית.

חשוב לציין שדווקא בשנות הארבעים המוקדמות, ברגע שבו הצביע המשטר החדש של ורגס על הצורך להגן על הגוף הלאומי הברזילאי, חלה ירידה משמעותית בכתיבה מחקרית רפואית ומשפטית על הומוסקסואליות. את הירידה אפשר להסביר בדרכים שונות. ראשית, יש לזכור שרוב המחקר התיאורטי על הומוסקסואליות יובא מאירופה ובמידת מה מארצות הברית. כשאירופה שקעה בשנות השלושים בחוסר יציבות, ובשנות הארבעים הייתה נתונה למלחמה עולמית, מצאה עצמה ברזיל מנותקת ממקורות המידע שלה. ספרים ומחקרים חדשים לא הגיעו, וגוף הידע הברזילאי לא גדל.

שנית, תיאוריית חוסר האיזון ההורמונלי – התיאוריה הרפואית הראשית שניסתה להסביר את ההומוסקסואליות – לא הביאה בעקבותיה שום תרופה למחלה. לאונידיו ריביירו הציע אמנם השתלת אשכים, אך אין כל עדות שרופאים ברזילאיים בחנו תיאוריה זו באופן מעשי. התיאוריות של מרניון ואחרים, שפיתחו מודלים של מיקום המיניות ומיניות מעורבת, שהיו מבוססות על הבנה מוטעית של התפתחות העובר, איבדו את היוקרה המדעית שלהם. יתרה מזאת, לרופאים הברזילאיים חסרו אמצעים כספיים להקמת מעבדות ולבדיקת התיאוריות שלהם לגבי חוסר איזון הורמונלי או הפרעות כימיות. בשנות הארבעים התחילו רוב האינטלקטואלים המכובדים לנטוש את תיאוריות התורשה, ובייחוד את החלק העוסק בהבדלים המולדים בין הגזעים. התפתחות זו נבעה מהקישור בין תיאוריות אלה לבין השקפות נאציות. במקביל התחילו הוגי דעות ברזילאיים, שהמפורסם ביניהם היה ז'ילברטו פריירה (Freyre), לפתח תפיסות חדשות לגבי היחסים בין הגזעים בברזיל. הם הדגישו את תרומתה של אפריקה לתרבות הברזילאית והביאו בכך להחלשה נוספת של תיאוריות תורשתיות וגזעניות. לאחר שני עשורים של דיון סוער, פרסומים ומחקר, חדלה ההומוסקסואליות להוות נושא למחקר ודיון בקרב רופאים ומשפטנים.

במהלך שני עשורים חוקרים ברזילאיים חקרו, תיארו וקטלגו את ההומוסקסואליות. התהליך התחיל אמנם כבר בסוף המאה ה-19, אבל ה"מדיקליזציה" של ההומוסקסואל הגיעה לשיא יחד עם השינוי הדרמטי במעמד הרופאים והמשפטנים בשנים האחרונות של הרפובליקה (1889-1930). ובשנות שלטונו המוקדמות של ורגס. הרופאים והמשפטנים ניצחו בקרב על הבעלות על הנושא, למרות שנאלצו להתחלק בסמכותם עם המשטרה והמדינה. אבל האליטות השלטוניות של ה"אסטאדו נובו" (1837-1945) החליטו שלא לבנות את בית החולים המיוחד שנועד לריפוי הומוסקסואליות, ואף התנגדו לחקיקת חוק שיהפוך את ההומוסקסואליות לעבירה פלילית. למעשה, צעדים אלה לא היו דרושים; הגוף החברתי החולה של שנות העשרים והשלושים הלך עתה והתחזק הודות לתרגול, לסדר ולמשמעת שהנהיג המשטר החדש. כעת הושם הדגש על דימוי חיובי של חברה בריאה וגוף בריא, והעיסוק בניוון חברתי ופרטי שהעסיק את ברזיל בעשורים הקודמים לא התאים עוד לדימוי העצמי של ברזיל החדשה.

אבל כתיבה של רופאים ומשפטנים על נושא ההומוסקסואליות

לא נעלמו. הרעיונות והתיאוריות שפותחו בשנות העשרים והשלושים מצאו את מקומם בספרי הדרכה מינית, ועל ידי כך זכו לתפוצה גדולה יותר בקרב שכבות אוכלוסייה נרחבות בברזיל. על פי סלסטה זיניה גימאראייס (Zenha Guimaraes), שחקרה את המיתוסים הפופולריים של הומוסקסואליות בברזיל:

"החל משנות השלושים המאוחרות החלו [ספרי הדרכה מינית פשטניים] להיות מופצים, והתפוצה גדלה בשנות הארבעים. ספרי הדרכה אלה הציגו בשפה פשוטה ונגישה את אוצר המושגים [...] ועוררו בהלה בקרב האוכלוסייה מפני מעורבות בפעילויות מיניות מסוימות ואפילו מפני מגע עם אנשים שתיאוריהם תאמו את הטיפוסים הגופניים והמוסריים שתוארו בספרות של הרופאים והמשפטנים."

למעשה ניתן לטעון שגם הרופאים והחוקרים הברזילאיים האחרים שחקרו את תופעת הומוסקסואליות חיקו את התפיסות הפופולריות שרווחו בארצם. למרות שציטטו תיאוריות אירופיות, הם נטו בדרך כלל לאמץ אותם אופני מחשבה שהתאימו למערכת המושגים הברזילאית לגבי מיניות בכלל ולגבי הומוסקסואליות בפרט. ההיסטוריונית טליסמן פרד (Ford) טענה שלעומת ההבניה הרפואית האירופית של ההומוסקסואל, שבבסיסה הזהות המינית של מושא המשיכה המינית, סקסולוגים ברזילאיים הסתייגו בהתמדה ובקפידה מהגדרת ההומוסקסואל בצורה זו. הם התמקדו יותר בהתנהגות מגדרית ובהיררכיות של תפקודים מיניים. לדידו של סקסולוג אירופי, גבר היה הומוסקסואל אם קיים או רצה לקיים יחסים מיניים עם גבר אחר, יהיו הפנטזיות הספציפיות או התפקוד המיני שלו במיטה אשר יהיו. תכונות מקובעות, מולדות או נרכשות יצרו יצור בעל זהות מינית מיוחדת – ההומוסקסואל. משום כך, במגע מיני אנאלי הגבר הפעיל והגבר הסביל גם יחד נתפסו כהומוסקסואליים. אבל, כפי שפורד מוכיחה, כשרופאים וחוקרים ברזילאיים פירשו תיאוריות אירופיות אלה, הם עשו זאת על פי תפיסות מסורתיות ברזילאיות, שקישרו יחסים הומוסקסואליים בין גברים עם נשיות, והדגישו תפקוד פסיבי במגע מיני אנאלי. חוקרים ברזילאיים אמנם הודו בקיומם של "פדרסטים אקטיביים" לצד "הפדרסטים הפסיביים", אבל ההתעניינות המקצועית שלהם התמקדה רק בשותף שזוהה עם תפקוד נשי, כלומר בגבר הנשי שהיה לכאורה המשתתף הפסיבי במגע המיני. ההנחה לגבי השותף האקטיבי הייתה שהוא בעל אפיונים גבריים, ולכן אינו בעל זהות הומוסקסואלית מקובעת כמו השותף ה"נשי". כיוון שהסקסולוגים הברזילאיים פירשו את התיאוריות האירופיות בהתאם לדימוי מסורתי זה של יחסים בין גברים, ההגדרה האירופית של הומוסקסואליות בהתאם לבחירת מושא התאוה המינית לא מצאה חן בברזיל בתקופה זו.

"פדרסטים פסיביים" וגברים נשיים אכן היו נושא המחקר המרכזי שהעסיק רופאים וחוקרים ברזילאיים. הדבר נבע גם מהנוכחות הבולטת יותר שלהם ברחובות של ריו דה ז'ניירו וסאו פאולו, כמו גם מהקלות שבה הם נחשפו להטרדות ולמאסרים על ידי המשטרה ולמחקרים מדעיים כביכול. גבות מרוטות ולחיים סמוקות לא הקלו על ההיטמעות שלהם בקהל העוברים והשבים ברחובות הערים הגדולות. אבל הפעילות המינית שלהם הייתה מגוונת ומורכבת יותר ממה שהניחו הסקסולוגים. גמישות בתפקודים אקטיביים ופסיביים במגע מיני אנאלי, ומורכבות של זהויות

מיניות של גברים שהיו מעורבים בקשרים מיניים עם בני מינם, סתרו את הפרדיגמה הברזילאית של יחסים הומוסקסואליים.

נושא לא פחות חשוב הוא הניסיון לבחון האם למודלים התיאורטיים האירופיים, כפי שהובנו ושונו על ידי סקסולוגים ברזילאיים ותפיסות פופולריות ברזילאיות, הייתה השפעה כלשהי על חיי היום יום של תושבי ברזיל. למרות שרוב החוקרים שעסקו בנושא שאפו לחנך את החברה כולה בדבר האיום החברתי שבהומוסקסואליות, המחקרים פורסמו בכתבי עת מדעיים, וקהל היעד שלהם היה המשטרה, קרימינולוגים ורופאים. הרעיונות החדשים השפיעו על חוגים מצומצמים אלה ועל האופן שבו טיפלו המשטרה והרופאים בהומוסקסואליות. התפוצה של הרעיונות והתיאוריות הללו דרך ספרים להדרכה מינית התעלמו לחלוטין מההצעות של הרופאים והמשפטנים לגבי אופי הטיפול בהומוסקסואלים. הספרות הפופולרית שילבה בין סיכומים פשטניים של תיאוריות אירופיות וברזילאיות לבין הצהרות מוסריות ודתיות, שזיהו הומוסקסואליות עם חטא ושחיתות מינית. דוגמה לכך הוא ספרו של הסקסולוג הפופולרי ארנני דה איראז'ה (Hernani de Irajá), שנשא את הכותרת הסנסציונית **פסיכוזות האהבה** (Psicoses de amor). עד 1954 פורסם הספר במהדורות רבות והיה מקובל בקרב חוקרים ובקרב הציבור הרחב. כתב העת הפופולרי **Fon-Fon** הקדיש לו מאמר ראשי, שבו הוגדר איראז'ה כאחד האינטלקטואלים הבכירים של התקופה, וספרו הוגדר כ"מחקר ראוי לציון על הנושא של פתולוגיה של אהבה". בפרק על "הומוסקסואליות: היפוך מיני" הופיע איור שתמצת את השקפת המחבר. זהו ציור של דמות מזוועה ומעוררת פלצות, שאצבעותיה ושיניה נוטפות דם. גולגולת ודמויות של אנשים סובלים מזהות בין הומוסקסואליות לגיהנום, והמחבר אינו בורר במילותיו:

"הומוסקסואליות היא אהבה או פעילות מינית בין אנשים בני אותו המין. אנשים במצב של השחתה וניווך מוחלטים, מבוזבזים לחלוטין מבחינה מוסרית וגופנית, שמנסים לעורר מחדש תחושות מתות בעזרת תענוגות חדשים ומוזרים. מכך נובע החטא שבסטייה זו."

למרות הניסיון של ריביירו ואחרים להסיט את הדיון לקווים פחות מוסריים ויותר "מדעיים", הדימוי המוסרי-שטני של הומוסקסואליות נשאר הדימוי הרווח בספרות הפופולרית עד שנות השבעים המאוחרות של המאה ה-20.

תרגום מאנגלית: משה סלוחובסקי

לקריאה נוספת:

- P.M. Beattie, *The Tribute of Blood, Honor, Race, and Nation in Brazil, 1864-1945*, Durham 2001.
- S.K. Besse, *Reconstructing Patriarchy: The Modernization of Gender Inequality in Brazil, 1914-1940*, Chapel Hill 1996.
- J.N. Green, *Beyond Carnival: Male Homosexuality in Twentieth-Century Brazil*, Chicago 1999.
- D.J. Guy and D. Bolderston (eds.), *Sex and Sexuality in Latin America*, New York 1997.